

Konferencia felhívás

a Castrum Bene Egyesület XXVII. vándorgyűlésére
Veszprém, 2023. július 7-9.

Mindennapi élet a középkori várban – a leletek tükrében

A Castrum Bene Egyesület 2023. évi vándorgyűlése a középkori és kora újkori várak történetét a napvilágra került leletanyag tükrében elemzi, ezáltal elsősorban az erősségekben folyt egykori élet mindennapi körülményeit vizsgálva. A leletközpontú megközelítés lehetőséget ad az építéstörténeti periodizáción túlmutató általánosabb kérdések megvitatására, továbbá a vándorgyűlések ismeretterjesztő küldetését is szolgálja, alkalmat adva látványos és könnyen befogadható kutatási eredmények ismertetésére. Az előadásokat az alábbi három nagyobb témakör köré szervezzük.

1) Társadalmi tagozódás, műveltség és kapcsolatok

A feltárt régészeti leletanyag sok esetben visszatükrözi a várakban egykor élő vagy ott megforduló társadalmi csoportok sokszínűségét, szerencsés körülmények között a társadalmi tagozódás térbeli vetületeire is fényt vethet. Emellett az anyagi kultúra egy szűkebb szelete hírt adhat az erősségek birtokosainak, családjainak és rangosabb lakóinak műveltségi viszonyairól is. A korabeli kulturális központokból vagy távoli vidékekről beszerzett tárgyak és felszerelések nemcsak kereskedelmi kapcsolatokat feltételeznek, hanem egy sajátos életmód kellékeiként vagy megjelenítőiként használóik igényeiről, kulturális mintakövetési szokásairól, orientációjáról is mesélnek. Az előadásokat – többek között – az alábbi kérdéskörök mentén várjuk:

- Milyen társadalmi vagy foglalkozási csoportok jelenléte igazolható egyértelműen a leletek alapján?
- Mennyire vág össze a leletekből kirajzolódó kép az írott források vagy az épített emlékek alapján feltételezhető társadalmi tagozódással?
- Milyen tárgycsoportok alkalmasak arra, hogy a várak egykori használóinak európai kapcsolatait, műveltségi viszonyait, igazodási pontjait vizsgáljuk?
- Milyen területek, központok felé mutat a tárgyi kultúrában tetten érhető mintakövetés, orientáció?

2) Higiénia és hulladékkezelés

A régészeti leletek jelentős része valamilyen módon a várak higiéniés viszonyaival és a korszak hulladékkezelési szokásaival áll összefüggésben. Leszámítva a pusztulási rétegek gazdag leletanyagát, a korabeli tárgyak és töredékeik sok esetben vagy azért maradtak meg, mert szemétre kerültek, vagy azért, mert megkeresésükre vagy feltakarításukra nem szántak gondot.

Alapvető kérdés, hogy ezek a leletek milyen egykori logika mentén kötődtek ki különböző feltöltési rétegekben és emésztőgödrökben, hogyan halmozódtak fel a várakokban vagy aprózódtak el a járósíntbe taposva. A kérdéskör jelentősége ellenére továbbra is sok feladat áll a kutatás előtt az egykori szeméthalmok lokalizálása, vagy az erősségek változatos pontjain talált, hulladékban gazdag rétegek értelmezése terén. Szintén sok kérdés vehető fel a várak egyes zónáinak tisztántartása kapcsán (külső vár és belső vár, udvarok és épületek, alárendelt és kiemelt helyiségek). Az előadásokat – többek között – az alábbi kérdéskörök mentén várjuk:

- Milyen helyszíneken halmozták fel a hulladékot a várakban? Felismerhető-e minta a különböző helyszínek leletösszetételében?
- Mennyire különíthetők el a szándékos szemétre vetés esetei a véletlen elvesztéstől? Hogyan függ össze a társadalmi tagozódással a szemétre vetett tárgyak összetétele?
- Látszanak-e jelei a szemét újrahasznosításának, célzott másodlagos/sokadlagos áthalmazásának?
- Hogyan változott az évszázadok során a várak tisztántartás? Hogyan függ össze az erősségek térhasználatával a tisztántartás mértéke és a járósínteken fellelhető leletanyag mennyisége?
- A korabeli városi terekhez, falusi telkekhez vagy egyházi épületegyüttesekhez képest mennyiben különbözik a hulladékkezelés jellege a várakban?

3) Tárgy-életutak és újrahasznosítás

A napvilágra került leletek túlnyomó többsége olyan tömegáru egy-egy töredéke, melynek beszerzése, használata és szemétre vetése viszonylag egyszerű, általános történetként írható le. Néhány kivételes lelet „életútja” azonban sokkal összetettebb forgatókönyvet követ, az alapanyagok előteremtésétől a készítés folyamatán át, a kereskedelem útjain keresztül a használati módozatokig. A nemzetközi kutatásban népszerű *object biography* szemléletben különös hangsúly esik az elsődleges használatot követő újrahasznosítások kérdésére, melyek során a tárgyak folyamatosan újraértelmeződnek, jelentőségük, értékük és jelentésük állandóan módosul. Így a kutatás fókuszát egészen szűkre állítva rendkívül érdekes ismereteket nyerhetünk a várak egykori lakóinak mindennapjairól, társadalmi kapcsolatairól, az anyagi kultúrához való viszonyáról. Az előadásokat – többek között – az alábbi kérdéskörök mentén várjuk:

- Milyen különleges kapcsolatokra és összefüggésekre világít rá a leletek „előtörténete”, azaz a gyártás kezdeti lépéseitől a várakba kerülésükig tartó folyamat?
- Hogyan azonosíthatók a várakban előkerült leleteken az egykori újrahasznosítás jelei? Milyen típusú tárgyak alkalmasak a kérdéskör vizsgálatára (a kerámiaművesség termékei, állati kemény nyersanyagok, fémeszközök, ékszerek, viseleti elemek, kőfaragványok stb.)?
- Milyen logikát követ az újrahasznosításban rejlő lehetőségek kihasználása vagy figyelmen kívül hagyása? Látszik-e összefüggés szűkösebb periódusokkal vagy kevésbé tehető felhasználókkal, illetve az eredeti nyersanyagok beszerzésének nehezítettségével?
- Megfogható-e egyes tárgyak vándorlása az erősségek eltérő társadalmi státuszú lakói között? Hogyan változott a különböző leletek jelentése és értéke szerepük módosulásával?